

ЕКОСИСТЕМНИТЕ ПОЛЗИ ОТ ГОРИТЕ НА СТРАНДЖА

Д-р Славчо САВЕВ - главен асистент в Лесотехническия университет

За да формулираме правилно лесовъдските цели при управлението на горите и горските територии, трябва да оценим възможно най-пълно обществените ползи от екосистемите. Под екосистемни услуги се разбират ползите, преки и косвени, които хората извличат от функционирането на екосистемите. Например „услуга“ е естественото пречистване на водите. Най-общо екологични услуги са само тези процеси, които предоставят ползи за хората под една или друга форма. В този смисъл екосистемните услуги се приемат за икономически стоки, които имат стойност. Част от тези стоки, с изключение на преките (материални) ползи, не се търгува на пазарен принцип и определянето на тяхната стойност е по-сложно, но не и невъзможно.

Горите на Странджа в голяма степен предоставят почти всички материални ползи от широколистните гори, като най-съществените са дървесината, хранителните продукти и прясната вода. Предоставяните регулиращи и поддържащи услуги на местно и глобално ниво са с различно качество и зависят от използваните лесовъдски системи за стопанисването им. Странджанските гори обаче в най-голяма степен са известни с възможностите за предоставяне на културни услуги. Основните проблеми са свързани с комерсиализацията на рекреационните услуги в горите, остойностяването и оценката на рекреационните услуги, формирането на продукти в горите, свързани с туризма и организацията и управлението на специализирания туризъм.

Нормативната уредба, регламентираща екосистемните услуги, е застъпена в над десет нормативни акта, като основните са Законите - за горите, околната среда, биологичното разнообразие, защитените територии, туризма, водите, устройството на териториите, енергетиката.

В Закона за горите екосистемните услуги се третира в глава 17 „Обществени екосистемни ползи от горите и горските територии“, в която е определено, че обществените екосистемни ползи от горските територии са резултатите от специализираните дейности по управлението им. Определят се девет екосистемни ползи: защита срещу ерозия на почвата от лавини и наводнения; обезпечаване на количеството и качеството на водата; поддържане на биологичното разнообразие; екраниране, поглъщане на шум и замърсители, поддържане на микроклимат; осигуряване на условия за рекреация и туризъм; поддържане на традиционния ландшафт; защита на природното и културното наследство; защита на инфраструктурни обекти и съоръжения; забавяне и регулиране на въздействията от промените на климата. Основен момент в глава 17 от Закона за горите е, че изброените обществени екосистемни ползи, когато благоприятстват извършването на стопанска дейност, са възмездни.

В смисъла на Закона за горите могат да се определят т.нар. стопански екосистемни услуги (ползи) - екосистемни услуги, които са основание или условие за извършване на икономически/стопански дейности; екосистемни услуги от горите, които са точно обвързани с определени имоти и екосистемни услуги, които са ясно измерими.

Поради разнообразната специфика на посочените от Закона за горите обществени екосистемни ползи съществуват различни методи за тяхното остойностяване.

Има ясни икономически правила за плащането на екосистемните услуги, а именно чрез договори между ползвателя на стопанската услуга и собственика на гората (сервитут) или чрез такси (за държавните и общинските гори) на единица площ/на единица про-

дукт. Плащанията могат да са еднократни или периодични. Съществен проблем обаче е нормативното регламентиране на тези плащания, което да доведе до промяна в ползването на горите и горските територии. Липсват преки положителни стимули в тази насока. Съществуват множество отрицателни и погрешни стимули - общината получава данъка върху имотите, ниски стойности на държавните земи и гори при продажба и замени, ниски глоби при незаконно строителство, ниски концесионни такси за ползване на горите за собственика (държавата). Като отрицателни стимули могат да се посочат още държавните такси за промяна на предназначението на земеделските земи и гори, заплащане стойността за залесяване на застроените гори, местни данъци върху горските имоти. Увеличеният темп на промяна на предназначението на горите и горските територии намалява размера и качеството на обществените екосистемни ползи. Все пак като косвен положителен стимул в регламентирането на ползването на обществените екосистемни ползи може да се посочи сертификацията на горите.

Общата оценка на обществените екосистемни ползи според Закона за горите на територията на Странджа може да бъде направена съобразно тяхната последователност в чл. 248 (2) от Закона.

„Защитата на почвите от наводнения“ е стопанска услуга с определено икономическо значение за Странджа. Тази услуга е глобална и я изпълняват всички гори на територията на планината и най-вече разположените около обработваемите земи и населените места.

„Обезпечаването на количеството и качеството на водите“ е основна материална и регулираща стопанска услуга от горите на Странджа. Основни бенефициенти са ВиК дружествата от близките до планината градове. В този смисъл се формират т.нар. „частни“ екосистемни услуги. Съществуват обаче някои условия за ефективното прилагане на стойността на екосистемните стопански услуги в икономиката - остойностяването трябва да е точно и да се подчинява на пазарните механизми за търсенето и предлагането (избягване на погрешни стимули), собственикът на горите трябва да получи полза (положителен стимул), ползвателят трябва да плаща (не държавата, общината или групи хора), неплащането трябва да се „наказва“ ефективно (ясни отрицателни стимули). За осигуряването на тези условия са необходими нормативни промени, резултат на ясна държавна стратегия в тази посока и обществен консенсус за нейното прилагане. Основните насоки могат да бъдат - заплащане на такса за водоползване - до 2 ст. на м³ на собственика на водата (държавата) и собствениците на гори в санитарно-охранителните зони да получават компенсации за ограниченията, както и стимули за ефективно управление на горите с цел увеличаване на екосистемните услуги.

„Поддържането на биологичното разнообразие“ за територията на Странджа е от глобално значение както за територията на Република България, така и за Европа. Тази обществена полза е сравнително добре обезпечена от Закона за защитените територии и Дирекцията на Природен парк „Странджа“ и от Закона за биологичното разнообразие и наличието на защитените зони по „Натура 2000“ (за хабитатите и птиците). За съжаление тези гаранции са само „на хартия“ поради липсата на План за управление на ПП „Странджа“ и заповеди за обявяване на защитените зони.

Предоставянето на обществената полза „Екраниране, поглъщане на шум и замърсители, поддържане на микроклимат“ има огромно значение за туристическите центрове покрай горите и горските територии на Странджа. За съжаление липсват преки положителни стимули към горските стопанства за ефективно стопанисване на горите в тази насока.

Обществената полза „Осигуряване на условия за рекреация и туризъм“ среща неразбиране за ролята на стопанисването на горите. Горските стопанства на територията на Странджа не се възползват от възможностите на природните дадености за тази обществена екосистемна услуга. Липсват каквито и да е държавни или общински стимули за развитието ѝ.

Обществената полза „Поддържане на традиционния ландшафт“ на територията на Странджа се изпълнява в глобален аспект. В локален аспект обаче често съществуват противоречия между поддържането на тази обществена полза и някои от лесовъдските системи, насочени основно към добива на дървесина.

Основна за развитието на туристическата дейност на територията на Странджа е обществената полза „Защита на природното и културното наследство“, която е и един от главните поминъци на региона въобще. И в този случай липсват преки стимули. Единствен косвен стимул е сертифицирането на ДГС - Кости. Сертификационните режими в тази насока са достатъчно строги, добре регламентирани и в пълна степен гарантират тази обществена полза, но за съжаление на територията само на това стопанство. В Странджа се намират големи по площ гори и горски територии, предоставящи обществените ползи по „Защита на инфраструктурни обекти и съоръжения“. Голяма част от тях благоприятстват извършването на стопанска дейност на частни икономически субекти, без тяхното стопанисване да е възмездно в противоречие на Закона за горите и чл. 249. Неизпълняването на ЗГ в този аспект задълбочава обществените противоречия чрез погрешни стимули в стопанисването на горите.

Горите на Странджа в пълна степен предоставят обществената полза „Забавяне и регулиране на въздействията от промените на

климата“. Тази услуга е фундаментална за развитието на туризма в региона и без горите на Странджа този поминък би бил сериозно застрашен.

Като изводи могат да бъдат посочени няколко сравнения от методиката за оценка на екосистемните услуги (*Millennium ecosystem assessment, 2005*), използвана от Зервудакис и Кол (2007) и приложена за територията на Родопите, но актуална и за Странджа. Стойността на годишния доход от дървесина например може да бъде оценен приблизително на 100 лв./ха на година (при запас в иглолистните гори от 5976 до 24 900 лв./ха). Годишният доход от всички горски недървесни продукти се оценява приблизително (за търговски цели - 38 лв./ха, лични нужди - 0 лв./ха, фиданки - 27 лв./ха) на около 65 лв./ха на година, а в световен мащаб - между 8 и 160 лв./ха на година. Годишният доход от предоставянето на чиста вода се оценява средно на 172 лв./ха на година (*Nunez and all, 2005*), като минималната стойност е 11 лв., а максималната - 70 000 лв./ха на година.

Обществената полза „Защита на инфраструктурни обекти и съоръжения“, или регулирането на природните заплахи, се оценяват на годишен доход от 326 лв./ха на година (Barclay and Batker, 2004).

В глобален мащаб най-високо се оценяват обществените ползи, свързани със „Забавяне и регулиране на въздействията от промените на климата“, а именно фиксирането на въглерода в дървесния запас - 2481 лв./ха на година (за Европа от 62 до 174 лв./ха на година) и фиксиране на парниковите газове - минимална стойност 41 лв./ха на година.

От голямо значение за Странджа са свързаните с културните услуги обществени екосистемни ползи „Осигуряване на условия за рекреация и туризъм“, „Поддържане на традиционния ландшафт“ и „Защита на природното и културното наследство“, които се оценяват на приблизителен годишен доход от около 300 лв. за хектар. Това е средната стойност на културните услуги, предоставяни от най-посещаваните гори и горски територии у нас - Националният парк „Пирин“ и Природния парк „Витоша“.

Всички екосистемни услуги от горите и горските територии за Родопите, което приблизително важи и за горите на Странджа, са на обща стойност от 4174 лв./ха на година, от които само 57 %, или 238 лв./ха на година са услуги по осигуряване на материални продукти.

Добивът на дървесина, който е и основната цел на горскостопанската работа в България, допринася с едва 24 % за общата стойност на горските услуги, докато например фиксирането на въглерод, рекреацията и свързаните с водите услуги са с много по-висока стойност (Зервудакис и др., 2007).

Промени: КАДРИ, НАИМЕНОВАНИЯ, АДРЕСИ, ТЕЛЕФОНИ

до 17.03.2017 г.

От 8 март за изпълнителен директор на ИАГ е назначен инж. Григор ГОГОВ. (Инж. Гогов заема този пост от 14 август 2013 г. до 14 август 2014 г.).

От 13 март за заместник изпълнителен директор на ИАГ е назначен инж. Валентин КАРАМФИЛОВ. (Инж. Карамфилов е председател на Комитета по горите към Министерския съвет от 31 март 1995 г. до 18 февруари 1997 г.).

ДГС - Черни Вит, е новото 41-во поделение на ЮЗДП - Благоевград. ДГС - Черни Вит, е закрито през 2012 г., а горските територии - държавна собственост, са прехвърлени за управление към съседното ДГС - Етрополе. Директор на възстановеното ДГС е инж. Лазаринка ВРАБЕВСКА.

Директор на ДГС - Разлог (ЮЗДП - Благоевград) е инж. Иван ЯНЕВ, на ДГС - гр. Гоце Делчев - инж. Манол КОЗЕЛОВ, на ДГС - Белово -

и.д. инж. Мария СПАСОВА.

Директор на ДГС - Видин (СЗДП - Враца) е инж. Радослав НИКОЛОВ, директор на ДГС - Ботевград, е инж. Лазаринка ЛЮТОВА.

Директор на ДГС - Чирпан (ЮИДП - Сливен) е инж. Димчо РАДЕВ, на ДГС - Стара река - инж. Ивайло РУСЕВ, на ДГС - Свиленград - инж. Розалин ДЖЕВЕЛЕКОВ.

Директор на ДЛС „Черни Лом“ - Попово (СИДП - Шумен) е и.д. инж. Симеон ДАВИДКОВ.

Директор на РДГ - Сливен, е инж. Мирослав МАРИНОВ. Директор на ДГС - Габрово (СЦДП - Габрово) е инж. Иваницка ИВАНОВА, директор на ДЛС „Росица“ - м. Лъгът, е инж. Иван СТЕПАНОВ, директор на ДЛС „Каракуз“ - Дулово, е инж. Иван ГРОЙЧЕВ.

Директор на ДГС „Алабак“ - Велинград (ЮЦДП - Смолян), е инж. Славчо ВАСИЛЕВ, директор на ДГС - Раkitово, е и.д. инж. Петър ВАНДЕВ.